

23 липня 1955

Сьогодні похорон.

Двоє гробоків, старий Джеф Гомрей і його син, Адам, розпочали роботу ще вдосвіта, і тепер усе було готово: могила точно відповідає розмірам, земля насипана акуратною грудкою по один бік. Ранкове сонце виблискувало на вітражних вікнах церкви святого Ботольфа в Сексбі-на-Ейвоні, і храм був гарний як ніколи. Церква була датована дванадцятим сторіччям, хоча, звісно, відтоді зазнала багато перебудов. Нова могила — зі східного боку, неподалік руїн старого вітара, де буйно розрісся бур'ян, а поміж розбитих арок пробивалися на світло стокротки й кульбаби.

Саме містечко принишло, його вулиці стояли порожні. Молочар уже закінчив розвозити товар і зник під деренчання порожніх пляшок позаду свого фургончика. Хлопчики-газетярі завершили обхід. Була субота, тож на роботу ніхто не збирався, а домовласникам було ще зарано братися за свої щотижневі клопоти. Місцева крамничка відчинялася о дев'ятій. Запах свіжого хліба щойно з дека вже сотався з пекарні навпроти. До обох крамниць незабаром підійдуть перші покупці. Коли ми не час сніданку, заспіває хор газонкосарок. Надворі стояв липень — найзапекліша пора року для армії ревних садівників Сексбі-на-Ейвоні, а що вже за місяць

розпочинався Ярмарок врожаю, то час було підрізати троянди та прискіпливо вимірювати кабачки. О пів на другу було заплановано крикетний матч на міській луці. Буде фургончик з морозивом, бешкетуватимуть діти, відвідувачі розкладатимуть пікніки перед своїми автомобілями. Відчинить двері літня кав'ярня. Ідеальний день англійського літа.

Але то все пізніше. Наразі містечко, здавалося, шанобливо затамувало подих в очікуванні труни, що от-от мала вирушити у свою подорож з Бата. Просто зараз її, оточену урочисто-похмурими супровідниками, встановлювали на катафалк — п'ять чоловіків і одна жінка уникали поглядів одне одного, так наче не знали, куди їм подіти очі. Четверо чоловіків були гробарями респектабельної фірми «Ланер і Коель». Ця компанія була заснована ще за вікторіанських часів, коли їхньою основною спеціалізацією було теслярство й будівництво. Тоді труни та похорони були побічною роботою, майже хобі. Як не смішно, але саме цей напрям пержив решту. Тепер «Ланер і Коель» не будували доми, натомість назва їхньої компанії стала синонімом гідної смерті. Сьогоднішній захід був доволі бюджетним. Катафалк старої моделі. Ані чорних коней, ані пишних вінків. Труна, хай як гарно оброблена, вочевидь, була виготовлена з деревини не найліпшого сорту. На простій табличці, радше посрібленій, аніж срібній, було зазначено ім'я померлої та дві основні дати.

Мері Елізабет Кромбек

5 квітня 1887 — 15 липня 1955

через те що її життя захопило два сторіччя, склалося враження, що вона прожила довго, тоді як насправді все обірвалося вкрай неочікувано. На її страховому полісі навіть не встигла накопичитися достатня сума, аби забезпечити прощальні витрати, — не те щоб це було важливо, адже страховики однаково покрийуть різницю, — та вона була б задоволена тим, що вся церемонія відправляється відповідно до її побажань.

Катафалк виїхав точно за розкладом, вирушивши у подорож на вісім миль, щойно довга стрілка годинника дійшла до восьмої тридцять. Належно статечним темпом він доїде до церкви за годину. Якби «Ланер і Коель» мали девіз, то він би звучав так: «Завжди вчасно». І хоча двоє плакальників, що супроводжували труну, могли цього й не помітити, сільський пейзаж — поля, що спускалися від кам'яних огорож вниз до річки Ейвон уздовж всього їхнього шляху — був сьогодні гарний як ніколи.

На цвинтарі при церкві святого Ботольфа двоє гробарів роздивлялися плоди своєї праці. Похоронна служба може бути різною — глибокою, вдумливою, філософською, — але Джеф Гомрей влучив просто в яблучко, коли, спершись на лопату і покатавши сигарету між замурзаними пальцями, сказав:

— Якщо вже зібрався помирати, то кращої погоди годі сподіватися.

Сидячи за кухонним столом свого будинку, отець Джек Осборн вносив останні правки до проповіді. На стільниці перед ним лежали розкладені шість аркушів друкованого тексту, уже вкриті плетивом рукописних приміток. Чи не задовго? Останнім часом дехто з його пастви жалівся, що проповіді дещо затягнуті, і навіть єпископ висловив певну нетерплячість під час його промови з нагоди свята Трійці. Але тут зовсім інша справа. Місіс Кромбек прожила в їхньому містечку все життя. Її знали всі. Безперечно, можна вділити пів години — чи навіть сорок хвилин — свого часу, щоб попрощатися.

Кухня була просторим світлим приміщенням, де цілорічно випромінювала приємне тепло пічка. З гачків звисали каструлі та пательні, на полицках стояли слоїки зі свіжими травами та сушеними грибами, що їх подружжя Осборнів збирало власноруч. На другому поверсі — дві спальні, такі затишні й домашні завдяки плюшевим килимкам, вишитим подушкам і новісіньким даховим вікнам, що їх було додано лише після довгих перемовин з церковною владою. Та найголовнішою принадою священницького будинку було його розташування на краю міста з видом на ліс, прозваний Гуцавиною. Там була дика лука, навесні й улітку поцяткована квітами, і смуга лісу, що її дуби та буки затуляли вид на Баблер-Гол — на озеро, газони і сам будинок.

щоранку, прокинувшись, Джек Осборн споглядав краєвид, від якого йому незмінно забивало подих. Іноді йому здавалося, що він живе всередині чарівної казки.

Будинок священника не завжди був таким. Коли вони перебрали його — разом із єпархією — в літнього отця Монтаг'ю, він був достоту як помешкання будь-якого стариганя — вогкий та непривітний. Але Пенелопа над ним почакувала, як це вміла лише вона: повикидала всі меблі, які визнала занадто потворними чи незручними, і прошерстила всі крамнички вживаних товарів Вілтшира та Ейвона, щоб знайти ідеальну заміну. Її енергійність не припиняла його зачудовувати. Уже сам той факт, що вона вирішила стати дружиною вікарія, не міг не дивувати, а вона ще й віддалася своїм обов'язкам з ентузіазмом, через який стала популярною від дня їхнього приїзду. Ці двоє були щасливі тут, у Сексбі-на-Ейвоні, як ніде більше. Це правда, церква потребувала догляду. Опалення постійно викидало коники. Дах знову почав протікати. А втім, їхня паства була більш ніж достатньо велика, щоб задовольнити вимоги єпископа, і з багатьма парафіянами вони тепер здружилися. Осборни не уявляли свого життя деінде.

«Вона була невіддільною частиною нашого міста. І хоча всі, що зібралися тут сьогодні, горюють, бо вона пішла від нас, слід пам'ятати, що вона лишила по собі. Завдяки Мері Сексбі-на-Ейвоні ставало кращим місцем для всіх — коли вона прикрашала цю церкву квітами до недільної служби, коли навідувала літніх людей тут і в Ештон-Гаус, коли збирала пожертви на користь Королівського товариства охорони птахів чи вітала

відвідувачів у Баблер-Голі. Торти, що вона пекла, були родзинкою кожного міського ярмарку, і я не можу не згадати її частунків, якими вона не раз балувала мене під час роботи, — траплялося, що мигдалевим пирогом, а бувало, що й шматочком бісквітного торта».

Осборн спробував уявити собі цю жінку, що майже все життя пропрацювала економкою у Баблер-Голі. Невеличка, з темним волоссям, рішуча; вона завжди поспішала, наче перед нею стояла якась надважлива місія. Зараз він міг пригадати лише її постать звіддалік, бо, по правді, вони не так часто опинялися в одній кімнаті. Може, відвідали разом кілька публічних заходів, але не так багато. Людей, що мешкали в Сексбі-на-Ейвоні, снобами не назвеш, однак вони завжди вважали на класову різницю, і тоді як вікарій завжди вважався бажаною окрасою будь-якої зустрічі, того самого не можна було сказати про якусь, якщо відкинути люб'язності, прибиральницю. Можливо, вона сама це усвідомлювала. Навіть у церкві зазвичай сідала в кінці зали. У тому, як наполегливо вона допомагала людям, було щось шанобливе, аж наче вона була перед ними в якомусь боргу.

А може, є простіша відповідь? Коли він згадав її та подивився на щойно дописану промову, на думку йому спало одне коротке слово. Клопотуха. Так, це несправедливо, і він би точно нічого такого не сказав уголос, але мусив визнати, що в цьому визначенні була частка правди. Вона належала до тих жінок, що пхають свого носа та свою кулінарію в кожний куток (церковний та світський) і вважають за необхідне підтримувати

зв'язок з усіма в містечку. Якось так виходило, що вона завжди опинялася поряд, коли була потрібна. От тільки, на жаль, так само й коли — не була.

Він згадав, як раптом побачив її в цій самій кімнаті трохи більше ніж два тижні тому. Відчув роздратування на себе. Пенелопа завжди сварила його за те, що він лишає вхідні двері відчиненими, так ніби цей будинок — лише чергова церковна прибудова, а не їхнє приватне помешкання. Слід було до неї дослухатись. Мері, не питаючи, зайшла всередину і тепер стояла, піднявши вгору маленьку пляшечку з зеленою рідиною, наче це якийсь середньовічний талісман для відлякування демонів. «Доброго ранку, вікарію! Я чула, що ви маєте клопіт з осами. Я принесла трохи м'ятної олії. Вона швидко їх прожене. Моя матінка завжди казала, що це надійний спосіб!» Так, правда. У помешканні вікарія завелися оси — але звідки вона про це дізналася? Осборн розповідав лише Пенелопі, а вона нікому би про це не сказала. Звісно, це цілком очікувано для такої громади, як Сексбі-на-Ейвоні. Якимось чином, у якийсь неосягнений спосіб, усі тут знали все про всіх, і побутувала така думка, що, якщо чхнути в себе у ванній, миттю вигулькне хтось із носовичком.

Угледівши її там, Осборн не знав, як він має почуватися — вдячним чи радше сердитим. Він буркнув слова подяки, та водночас опустил погляд вниз, на кухонний стіл. Там вони й лежали, просто посеред паперів. Як довго вже вона в цій кімнаті? Чи побачила їх? Вона нічого не сказала, і звісно, він не наважився запитати. Якогого швидше провів її до виходу, і це